

Patron

informace přátel drobných památek Jizerských hor

2/2012 (23. ročník)

foto: Herbert Endler

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 2/2012

Kdo byl Černý Kryštof	2	Důležité sdělení pro všechny členy spolku Patron	18
Zpráva z výpravy - Za svajjřskou tradicí	5	Pozvánka na výlet - pomníčky na trase kolem Černé Studnice	19
Zpráva z výpravy - Zaniklé osady na Jablonecku	6	Společenská rubrika	19
Pomníčky Jizerských hor - Jiřetín pod Bukovou	6	Kříže od D. Lauera	20
Opravené pomníčky v Novém Městě pod Smrkem a Ludvíkově	7	Vápnění přehrady Souš	21
Za severní hranici V. Ze severu na západ od Lwówka	8	Tanvaldský zpravodaj - květen 2012	22
		Výlet k památce Františka Pavlise	22
		Preisslerův kříž	24

Kdo byl Černý Kryštof

V Olszanici, na Legnickém panství, žil bídou postižený rod von Riesewitz. Tehdejší majitel dvora Bernard, měl dva syny, Melchiora a Kryštofa. Po smrti svého otce rodový majetek zdědil starší z bratrů Melchior. Snad touha po bohatství

přivedla Kryštofa (narozen ve druhé polovině 15. století) k opuštění svého vznešeného rytířského postavení a vydání se cestou zbojnickou. Pro své dlouhé černé vlasy byl znám jako Černý Kryštof. V 90. letech 15. století zastával funkci purkrabího (správce) na hradě Gryf (obr. 1). Tehdejší majitel hradu Ulrik Gotsche-Schoff (později Schaffgotsch) se roku 1491 vydal na cestu do Uher, aby zastal rod svou přítomností na korunovací krále Vladislava Jagellonského, zůstal. Po dobu nepřítomnosti hradního pána se Kryštof stal nejmocněj-

ším v okolí. Své právo o rozhodování dával patřičně najevo a svými nedobrymi vlastnostmi se začal zapisovat do podvědomí poddaných. Měštům a obcím, náležejícím pod správu hradu Gryf, ukládal zvláštní dodatkové poplatky. Např. po Gryfově Šlaském požadoval 120 tolarů ve zlatě a město Mirsk mělo zaplatit 80 tolarů. Získané peníze použil k založení vlastního ozbrojeného oddílu. Černý Kryštof rychle bohatl a jak s jídlem rostla chuť, začal se zabývat loupežným přepadům na okolních obchodních stezkách. Jeho oběťmi se stávali zejména kupci, které nejdříve nutil zaplatit clo za převážené zboží. Posléze, když byl seznámen s obsahem nákladů kupeckých vozů, posílal za jejich majiteli své stoupence, kteří kupce na odlehlém místě přepadli, okradli a často připravili o život. Nejznámější z krutých činů v okolí byl zbojníkův vpád do lubomierzského kláštera sester Benediktinek. Ozbrojení kumpáni klášter vyloupili a cennosti odvezli na Gryf. Jako rukojmí s sebou odvezli kaplana a několik sester. Kaplan byl podroben neuctivému zacházení a brutálnímu mučení. Jeptišky byly opakovaně znásilňovány. Na opakované zlé počínání Černého Kryštofa se na vyšších úřadech začali hromadit stížnosti, až se dostaly na vznešené stoly svídnicko-javorského knížectví. Černého Kryštofa přepadávaly obavy ze zajetí a ztráty života. Byl si též vědom hanby, kterou způsobil svému pánu toho času v Uhrách. Kryštof se svou bandou pobořil hrad a vydal se hledat úkryt do Horní Lužice. Jiné zdroje tvrdí, že byl

vyhnán a skrýval se v okolí dnešního Niedowa (obr. 2). Jeho sklony ke krutostem však byly silnější než on a zanedlouho o sobě dal vědět v Lužici a ve Slezsku. Vzal k sobě několik kumpánů a začal znovu loupit. Není vyloučena ani spolupráce s jinými zbojníky. Mezi jeho společníky patřili např. rytíř Laurentis von Stewitz nebo zbojník Heinrich Kragen. Černý Kryštof neopovrhoval žádnou kořistí, se svou bandou kradl vše, co mělo nějakou cenu. V bezpečí nebyla ani panská sídla, fary a kláštery. Do svých výprav vkládal veškeré své úsilí. Nejednou měl své oběti vytipované dopředu a vystupoval před nimi jako řemeslník, měšťan či mnich. Kolem roku 1500 se stal postrachem celého Slezska. Území, jež svými přepadovými akcemi opanoval, sahalo od Lužice až po Střelín a na Těšínsko. Hlavním územím pro jeho lupy bylo svídnicko-

javorské a legnické knížectví, kde v jeho rodné Olszanici stál dřevěný dvůr, co by hlavní sídlo. Ves tehdy patřila rodu von Zedlitz. Oblíbeným místem pro přepady, byly osada Choiniec (Hainwald), dnešní část vsi Czaple, při hlavní silnici ze Złotoryje do Lwówka. Roku 1504 tady přepadl projíždějící kupce, jimž vyloupil vozy a zabavil čtyři koně. O dva roky později, nedaleko Choiniecké krčmy, s osmnácti kumpány přepadl lwówecké kupce vracející se z Wrocławí. Kupce oloupili o 1400 guldenů. Ti však kladli odpor a tři z nich byli zabiti. Jeden z nich byl snad Kryštofův příbuzný Georgen von Zedlitz ze zámku v Brunově. Roku 1506 v choinieckých lesích přepadli Wrocławského biskupa Jana Turza, který se vracel z církevních slavností. Odcizeno bylo 2200 guldenů. Doprovázející ho družina se postavila na odpor. Mnoho jich bylo pobito, zranění byli přivázáni za koně a vlečeni do Lwówka. Následkům četných zranění podlehli. Oběťmi se často stávali i čeští kupci. Mezi Chojnowem a Bolesławcem okradl vracející se české obchodníky o 20 000 kop pražských grošů. Roku 1509 znetvořil mladou dívku a jejího druha zabil. Černý Kryštof neměl s nikým slitování, ty, co se mu bránili, často připravil o život, sekal ruce, nebo jiným způsobem mržal. Mnoho let Kryštof unikal spravedlnosti. V řadách rytířů měl spoustu známých, kteří mu v těžkých chvílích pronásledování poskytovali pomoc a úkryt. Mezi ně patřily např. rody von

2

Zedlitz, von Redern, von Nimpsch, von Czirn nebo von Reibnitz. Černý Kryštof mohl beztrestně vykonávat zbojnickou činnost díky tichému přihlížení legnického knížete Friedricha II. a ziębického knížete Karla, které uplácel a často jim přenechával část svého lupu a prokazoval jim čest (Ziębice, dříve Münsterberg, jižně od Střelína). Dnem 25. 9. 1512 se však karta začala obracet proti Černému Kryštofovi. Na svém dvoře, v Olszanici, byl překvapen náhlým vpádem zlotnických a lwóweckých vojáků. Po krátkém boji byl Kryštof zajat a jeho sídlo spáleno. V Legnici byl vsazen do vězení v Rytířské věži. Na jeho prosby nebral ohled ani jeho bývalý ochránce, kníže Friedrich II. Christoph von Reissewitz alias Černý Kryštof byl odsouzen k trestu smrti oběšením. Poprava se uskutečnila 5. 11. 1513. Ještě po dlouhá léta tato postava utkvěla v mysli obyvatel Slezska. Vznikaly tak mnohé pověsti, maminky a babičky tímto fenoménem strašili své neposlušné děti. Známe bylo též jedno rčení „Lžeš jako Černý Kryštof“. Existují i dohady, zda činy, na jejichž místě stojí dva smířčí kříže v okolí Czapli a Skorzinic, nemá na svědomí právě tento zbojník (obr. 3, 4).

Zdroj:

Sudety 9/2006-Sudeccy raubitterzy IV., Czarny Krzysztof-Robert Primke, Maciej Szczerepa

Pomniki bólu i śmierci, zabytki dawnego prawa na ziemiach polskich- Szymon Wrzesiński

*Pro časopis Patron zpracoval a nafotil:
Jiří Pavelka*

Zpráva z výpravy – Za svatojiřskou tradicí

První společný jarní výlet v roce 2012 zavedl zájemce o historii a drobné památky poněkud dále od našich hor, až na okraj Českého ráje. Dne 21. dubna jsme putovali za svatojiřskou tradicí, která je od nepaměti spjata s obcí Jenišovice první zmiňovanou již v roce 1143, kde stojí kostel sv. Jiří. Ten současný není první stavbou tohoto druhu v obci, nejstarší dřevěný kostel byl postaven před rokem 1348, datum jeho vysvěcení však neznáme. Nedaleko katolického kostela stojí další svatostánek. Je daleko mladší, z roku 1929. Když po vzniku republiky zdejší katolický farář Gustav Adolf Procházka přešel do Československé církve husitské, většina věřících šla s ním. A postavili si nový kostel, sbor zde vzniknuvší, pak díky svatojiřské tradici (jiřské), pojmenovali sborem krále Jiřího z Poděbrad. Reliéf sv. Jiří najdeme také na řadě podstavců soch a křížů v obci a blízkém okolí.

Na jenišovickém hřbitově, rozkládajícím se hned za kostelem sv. Jiří, jsme navštívili hrobky významných osobností, jako např. PhDr. Josefa Pekaře, významného prvorepublikového historika, rektora Univerzity Karlovy, nebo hrobku doláneckého rychtáře a písmáka Josefa Dlaska. Mezi dalšími zajímavostmi jsme na hřbitově vyhledali hrobky obětí války Prusko – rakouské z roku 1866. Navštívili jsme mnoho dalších památek, např. Křížovou studánku, Blažkovy „oboustranné“ kříže, nebo staré hraniční kameny u Jílového.

Výprava byla tentokrát poněkud početnější, třicetičlenná skupina výletníků (se dvěma psi) vyšla ze zastávky Sedlejšovice směrem do Žďárku a Odolenovic. U Křížové studánky nás čtveřice poutníků opustila (zalekli se strmé stráně, kterou jsme stoupali k osadě Mokřiny). Nakonec asi sedmnáct výletníků zakončilo zhruba 15 km dlouhý výlet, konaný navzdory předpovědi meteorologů za pěkného počasí v restauraci Na koupališti v Hodkovicích nad Mohelkou.

Pro časopis Patron zaslal a nafotil: Michal Vrbata

Zpráva z výpravy – Zaniklé osady na Jablonecku

Třetí letošní společný výlet Spolku Patron, konaný 12. května 2012 tentokrát společně se členy Sdružení rodáků a přátel Hodkovic nad Mohelkou, zavedl zájemce do prostoru někdejších osad Svätý Kříž, Jestřabí a Štěrbovina. Přestože ještě hodinu před

začátkem výletu přišlo, na železniční stanici v Rychnově se sešlo deset výletníků (a jeden pes). Nakonec se počasí vydařilo, jen tráva byla mokrá. Nejzajímavější úsek výletu byl v bývalé Štěrbovině, kde jsme nahlédli do několika zachovalých sklepů. Výlet jsme zakončili u Sedláčkově křížku u Rydvaltic, odkud část výletníků sestoupila do Hodkovic, další část do Rychnova.

*Pro časopis Patron zaslal a nafotil:
Michal Vrbata*

Pomníčky Jizerských hor – Jiřetín pod Bukovou

Vernisáž výstavy Spolku Patron ve vile Schowanek, konanou ve středu 9. května 2012 od 17 hodin, zahájil před pětadeceti přítomnými hosty starosta obce Ing. Josef Kucin. Poté se ujal slova předseda Spolku Patron Herbert Endler, který přivítal hosty, zvláště RNDr. Miloslava Nevrlého. Zmínil se o historii spolku a jeho činnosti. Slovo si potom vzal jednatel Spolku Patron Milan Poláček s technickými poznámkami a za doprovodu skupiny Zlatý holky byla výstava otevřena.

Sedmadvacet výstavních panelů, které připravil Petr Kurtin, zachycuje historii a současnost spolku, jednotlivé památky i členy spolku při jejich opravách a časopis.

O spolkovou výstavu je nadále zájem, v dalším období by se měla objevit v Liberci a na Frýdlantsku.

Pro časopis Patron zaslal a nafotil: Michal Vrbata

Opravené pomníčky v Novém Městě p. S. a Ludvíkově

Koncem loňského roku byly ukončené restaurátorské práce na čtyřech pomníčcích. Dva se nacházejí v Novém Městě pod Smrkem – Anny Höhne a Blumrichův. Zbývají dva jsou u silnice mezi Ludvíkovem pod Smrkem a Hajništěm – Pohlův a Höllbauerův (někde se uvádí Resselův anebo Höllbauerův – Při silnici do Hajniště objevíme po pravé straně podstavec kříže se zbytky železné konstrukce. Jeho vzhled odpovídá křížům z počátku 18. století. Kříž náležel k usedlosti čp. 21 (Höllbauer), která patřila rodu Resselů od roku 1830. U tohoto kříže se stala rodinná tragédie. Psaly o ní Frýdlantské noviny, že „v neděli dopoledne 26. 8. 1906 se u kříže zastřelil revolverem osmnáctiletý tovární dělník Ressel z Ludvíkova. Motiv jeho sebevraždy je neznámý).

Na křížky získalo město a Občanské sdružení pro obnovu a rozvoj Nového Města pod Smrkem a okolí dotaci Libereckého kraje, každý ve výši 50 000 Kč. Opravy stály 163 150,- Kč. Rozdíl mezi dotací a skutečností uhradilo město.

Pro časopis Patron zaslal a nafotil: Láďa Řezáč

Za severní hranici V.

Ze severu na západ od Lwówka

1

Minulou výpravu jsme ukončili v tajemné obci Niwnice a v další budeme pokračovat severním směrem. V obci Rakowice Wielkie, po pravé straně silnice, stojí památná obytná rytířská věž z konce 15. století (obr. 1). První rekonstrukcí budova prošla už roku 1696. Současný vchod do věže je novějšího data, původní vchod se nacházel v horní části západního průčelí. Prý ještě počátkem minulého století sloužilo horní patro k obytným účelům. Po roce 1945 sloužila věž jako sýpka a sušárna. O něco dále k severu, za železničním přejezdem, stála ještě jedna podobná věž, byla však ponechána osudu. Naproti ruinám druhé věže stojí u silnice vysoký dřevěný kříž s obrázkem Panny Marie. Vedle paty kříže je umístěn pískovcový pomníček k prvnímu výročí vítězství nad fašismem, místními obyvateli obnoven 20. 10. 2007. Navštívíme ještě severněji položenou obec Ocice, kde se zastavíme u nepoužívaného evangelického kostela, jehož klenák nad vchodem nese data vzniku (1781) a renovace (1882 a 1921). Ve stejné bédném stavu se nachází pomník obětem I. sv. války před kostelem. Naopak v dobře udržovaném stavu je kostel Narození Panny Marie v centru vsi. Pochází z 15. století, restaurován byl roku 1853 a stojí na místě prvního kostela z roku 1296. Za zmínku stojí zachovalý náhrobní epitaf s výjevem Jana Křtitele a hřbitovní

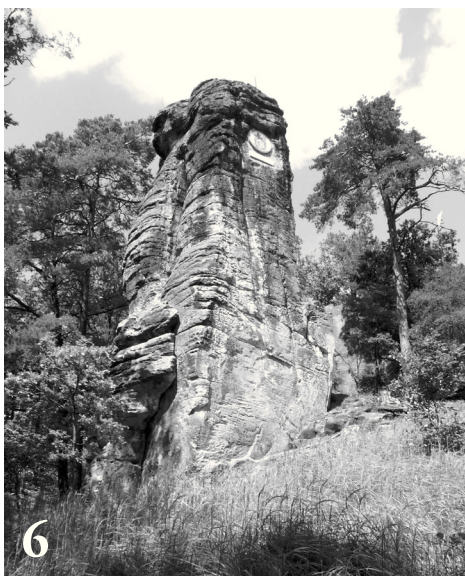

2

3

kaple z roku 1749. Naproti, pod silnicí v trávníku ovocného sadu, stojí prastarý smírčí kříž (obr. 2). Druhý, menší kříž, je po levé straně silnice do Gościszowa, na severním okraji lesa (obr. 3). Na východním okraji vsi stojí budova bývalého zámku. V 16. století byl postaven jako panský dvůr, v letech 1740–45 byl přebudován do barokního stylu a v 19. století prošel rozsáhlou renovací a též byl přistavěn špýchar. Severně od Lwówka, mezi obcemi Włodzice Wielkie a Żerkowice, se v zalesněné části nachází pískovcový skalní blok, zvaný Husarský Skok (Husarensprung). Název pochází z období sedmileté války. Pruská vojska měla svá ležení v okolí Bolešlavce. Dne 15. 8. 1761 se nevelká skupina husarů vydala na průzkum směrem do Lwówka a poblíž Włodzic narazila na početný oddíl rakouských dragounů. Pruští vojáci nechtěli riskovat rakouskou převahu a dali se na útěk. Začala se několika kilometrová honička, až ke skalní strži nad řekou Bobr. Jeden z prchajících husarů, polský voják ve službách pruského krále Friedricha II., trubač jménem Wawrzyniec Tucholski, skočil ze skály rovnou do řeky. Šílený skok přežil, překonal strž i řeku a na druhém břehu ještě odtroubil znělku. Husarův hrdinný čin se roznesl po okolí a za nějaký čas hrabě von Redern z nedaleké obce Skała uprosil trubače, aby mu prodal svého ukrajinského bělouše jménem Aga, který s ním skok provedl. Za koně mu věnoval vzácný koberec a stříbrný roh. Místo skoku si byl prohlédnout i pruský král a statečného hu-

sara odměnil tabatěrkou. Místo najdete naproti vjezdu do kamenolomu. Asi o kilometr dále ke Lwówku jsou po pravé straně silnice, naproti domu čp. 39, dva smírčí kříže ze 14. století (obr. 4, 5). Na jednom kříži jsou znázorněny vidle a na druhém sekera. Podle pověsti zde měl jakýsi mladík zavraždit své rodiče. Počátkem 70.ých let 20. století byly oba kříže rozbity dělníky, kteří opravovali silnici. Posléze byly kříže slepeny cementem, u jednoho byla jako výztuž použita kovová část a poté byly znovu postaveny. Dále sloužily jako silniční patníky a byly přemalovány červeno-bílými pruhy. Za zastavení stojí pozdně gotický kostel Matky Boží od Růžence, z přelomu 15. až 16. století, v centru vsi. Před ním

najdete prastarou pískovcovou plastiku se silně poničeným soklem, obsahujícím německý text. Mezi obcemi Żerkowice a Skała uvidíte po levici zalesněný pahorek Wieżycza. Na jeho vrcholu se nachází 14 metrů vysoký pískovcový skalní blok, tzv. Skála s Medailonem (obr. 6). Do horní části stěny byl 22. 3. 1897 zasazen medailon o průměru 120 cm, s podobiznou pruského krále Wilhelma I. Hohenzollerna (1797-1888), pozdějšího německého císaře. Wilhelm I. pobýval roku 1867 ve Lwówku a v paláci v nedaleké Skale. Medailon byl do skály vsazen ke stému výročí císařova narození a přetrval až do 80.ých let 20. století. V prvních letech 20. století skála sloužila jako turistické vyhlídkové místo. Ze sousední, nižší skály, byl postaven můstek k přechodu na tu vyšší. Na vrcholu ještě dnes můžete spatřit zbytky kovového zábradlí. Před II. sv. válkou se skála stala jednou z nejvyhledávanějších turistických atrakcí v okolí Lwówka. Dnes se na vrchol dostanete pouze s pomocí horolezeckých potřeb. Počátkem května 2009 připevnili členové alpinistického spolku z Jelení Hory do prázdného otvoru nový medailon s erbem a plaketu s nápisem

Lwówek Śląski. Medailon byl zhotoven v Bolesławci z Żerkowického pískovce. V polovině června téhož roku se konalo slavnostní odhalení. Zmíněný palác v obci Skała je tříkřídlá budova z přelomu 18. až 19. století, stojící na místě knížecího hradu ze 14. století, který v roce 1513 ustoupil novější gotické stavbě (obr. 7). Blíže ke Lwówku leží obec Brunów. Silnicí ze Lwówka, přes 55 metrů dlouhý starý kamenný most z roku 1870 nad řekou Bobr, dojedete k přepychovému zámku s přílehlým parkem (obr. 8). První zmínka o zámku pochází z 15. století a budova měla podobný obranný charakter jako rytířské věže v okolí. Tehdy byl zámek v držení majetného slezského rodu von Zedlitz. Po nich se stal majitelem hrabě Bernhard von Schmettau, který v letech 1740-50 zámek přestavěl do barokní podoby. Po hraběti von Schmettau obdržel majetek Philipp Hermann von Sonnenburg, který jej prodal baronu von Hohbergovi. Když se stali novopečenými majiteli Brunówa Christoph Heinrich a Ernest von Schweinitzové, vypukl v paláci po třech týdnech ničivý požár, který zachvátil i všechny okolní budovy. Na spáleništi byla postavena nová nebarokní rezidence, podle předlohy architektů Mohrensberga a Scholze. Posledními majiteli do roku 1945 byli von Cottenetové, jejichž erb najdete u vjezdové brány (obr. 9). Cottenetové dali vzniknout stájím (obr. 10) a okrasnému parku s fon-

12

tánou podle projektu Eduarda Petzolda. Ve 30. letech 20. století zde působila sportovní škola Hitlerjugend. V roce 1945 byl zámek poškozen a po válce chátral. Roku 1978 zde sídlil domov dětí a dnes je v soukromých rukou a je zde hotel. O něco jižněji, v těsném sousedství od Lwówka, dojedete přes druhý památný 70 metrů dlouhý most z roku 1792 (obr. 11) do obce Plakowice, kde na nás čeká jiný palác. Ne tolik přepychový, ale přeci jen něčím zajímavý (obr. 12). Majitelem první gotické rezidence byl rytíř Gunczel von Raussendorf. Jeho dcera Uršula se provdala za Kryštofa von Talkenberga, královského poradce a guvernéra Českého království. Jeho vnuk, nový dědic, Rumpold von Talkenberg z Talkensteinu, si usmyslel postavit novou rezidenci. Jako architekt mu byl k ruce Franz Parr a roku 1550 započal se stavbou, kterou dokončil roku 1563. Když se pak Talkenbergové dali na cestu loupežnického řemesla, stal se majitelem Caspar von Schaffgotsch a po něm rodina von Hohberg z Ksáže. Od té doby se zámek stal jejich rodovým dědictvím až do roku 1824, kdy se stal novým majitelem August Ferdinand von Nostitz-Rineck. V části vsi zvané hrabčecí, stála mimo zámku, v tu dobu také škola a vodní i větrný mlýn. Nový majitel při zámku zbudoval léčebné zařízení s pečovatelskou službou pro duševně choré. Po roce 1829 vyrostly další budovy, jež měly pojmout 100 pacientů. Počet obyvatel rostl a koncem 19. století zde bylo léčeno až 500 pacientů. Po roce

13

14

1945 zde byl dům dětí a v 50.tých letech zde byla poskytnuta péče dětem z Koreje, které ztratily rodiče v korejsko-americké válce. Na památku korejských dětí je ve zdi školy umístěna pamětní deska. V 70.tých letech 20. století budovy špitálu podlehly devastaci. Ještě bych rád zmínil bohatě zdobený vjezdový portál do budovy zámku. Jsou na něm umístěny kartuše s erby bývalých majitelů a po stranách dva medailony s portréty. Nalevo je první stavitel Rumpold von Talkenberg v antické helmě. Nad ním je pozlacený nápis v němčině tohoto znění: Roku 1550, já Rumpold z Podskale a Płakowic, z milosti Boží započal jsem stavět tento dvůr (obr. 13). Vpravo je znázorněna jeho žena v čepci a nápis: Pane, žehnej nám a chraň nás. Ctihodný Pane, vaše tvář nad námi, sdílí nám tvůj mír. Lwówecko, v minulosti proslulo také kutáním stříbrnosných rud. Na západ od Płakowic silnice do Złotoryje projíždí lesem s příslušným názvem Hornický. Stopy po důlní činnosti ze 13. - 16. století zde připomíná nevelký pomníček, zasažen do lesního palouku po pravé straně silnice (obr. 14). Při lesní cestě jižně od Płakowic, k jinému důlnímu dílu Zimna Dziura, stojí křížový kámen (obr. 15). Z kraje další obce, Bielanky, vás po levici přivítá budova starého zájezdního hostince - „Pod Třemi Lipami“ z roku 1832 (obr. 16). Je to dosud největší zděná budova ve vsi s čp. 24. Severně od

18

19

20

Bielanky se rozkládá obec Zbylutów. Při polní cestě, souběžné s hlavní silnicí, za zahradou domu čp. 60, stojí mohutný smírčí kříž (obr. 17). Pod oběma rameny je vytesána spodní půlkruhová stéla a kříž je tak jediný svého druhu v Polsku. Před staletími byl do jeho břevna vyryt meč. Roku 1833 nechal místní probošt do kříže dodatečně umístit text s tragickým příběhem, který se zde udál 2. 6. 1601. Jistá Marie Rozina Wetzel byla zasnoubená s mladým lovčím, ale po čase její srdce vzplanulo pro jiného muže. Byl jím mladík Ignác Gabriel. Často se scházeli, ale museli se skrývat. Nadešel den, kdy Marie Rozina musela s pravdou ven a lovčímu, svému prvnímu snoubenci sdělila, že miluje jiného muže, se kterým chce strávit svůj život. Lovčí se s touto zprávou nechtěl smířit a rozhodl se pomstít. Zanedlouho jeli nově zasnoubení ve společnosti svatebních hostů do Lwówka, aby si před Pánem Bohem řekli své ano. Když se průvod blížil k lesu, vyskočil z úkrytu podrážděný lovčí a zasadil panně smrtelnou ránu. Tělo nevěsty padlo k zemi bez známek života. Vrah se pokusil utéct, ale byl dopaden. Kromě přísného trestu, musel na rozcestí cest postavit tento kříž. Jiné dva smírčí kříže najdete při modře značené cestě ze Skorzynec do Bielanky, stojí na okraji lesa. Do jednoho kříže je vytesán již obtížně viditelný meč a do druhého oštěp. Ve středověku zde řádil loupeživý rytíř „Černý Kryštof“ se svými kumpány. Pro svou krutost byl postrachem celého Slezska. Je možné, že činy

spáchané na místě oněch křížů má na svědomí právě on, kdo ví. Nedaleko od křížů, si v polích povšimnete okrouhlé stavby, staré vápenky. V okolí jich byla celá řada (obr. 18). Z Bielanky do osady Choiniec, je na okraji lesa po pravé straně silnice vztyčen starý pískovcový sloup, označující hranici mezi okresy Lwówek a Złotoryja. Nová cedulka byla do jeho spodní části osazena roku 2006. Nacházíme se v rozsáhlém lesním komplexu Złotoryjského lesa, který skrývá mnohá tajemství. V osadě Choiniec, naproti hájovně, použijeme zeleně značené lesní cesty směřující k jihu. V místech, kde vpravo odbočuje alej mohutných dubů, leží žulový balvan se špatně čitelným textem, který připomíná místní správce revíru – „Streit Eiche, revierwalter, ...ich Streit 1867 - 1901, Gotthard Streit 190.. - 19.... . Místu se podle kamene říká U Streitova Dubu (obr. 19). Naproti odbočuje cesta, která ve spodní části obtáčí močál. V ohybu cesty je třeba jít rovně po travnaté pěšince a po několika metrech uvidíte po pravé straně smírčí kříž. Stojí na úbočí vršku Skrzynka. Nalezen byl lidmi z Wrocławu 27. 11. 1979. Další kříž tohoto druhu najdete, vydáte-li se od Streitova Dubu dále k jihu na samý

okraj lesa, kde ze zelené značky odbočuje cesta k západu. Po 400 metrech z ní odbočuje cesta vpravo k vršku Sośnica. Po 100 krocích na vyvýšeném břehu cesty spatříte kamenný kříž se zaobleným vrškem (obr. 20). Text na jeho břevnu oznamuje – „V těchto místech byl roku 1760 nemilosrdně zbaven života mladý 18 ti letý chlapec Abraham Britzer z Twardotic, jedinou střelou, zbraní zlého pána“. Asi o kilometr jižněji, na okraji lesa severně od osady Rochów, pod vrchem Świątek, stojí poslední z křížů ve Złotoryjském lese. Kříž s chybějícím ramenem je v sedmi řádcích opatřen textem: 24. prosince 1775 zde ztratil svůj život, přejetím vozem, Gottlieb Auss... z rodu Ottendorf (obr. 21). Nedaleko od

23

24

Rochówa, v centru vsi Twardocice, těžko přehlédnete ruinu mohutného evangelického chrámu (obr. 22). První zmínka pochází z roku 1448 a je spojena s významnou postavou slezského reformátora Caspera Schwenckfelda (1489-1546). Na rozdíl od svého současníka Martina Luthera, jehož byl věrným přívržencem, nikdy nebyl duchovním. Přesto jeho cesty směřovaly do luterských kostelů. Po vystudování teologie ve Frankfurtu nad Odrou a Wittenbergu, působí na luterské univerzitě v Legnici. V tu dobu se Twardocické katedrály ujímají luteráni. Pozdější historie hovoří o skupině Schwenckfeldových příznivců, kteří budují reprezentativní budovu kostela. Byli však neustále pronásledováni, tak začali emigrovat. V únoru 1726 do Görlitz, kde jim hrozila perzekuce ze strany jezuitů, tak v dubnu 1734 odcházeli do Holandska a odtud v péči jiných natrvalo do Ameriky. Ještě dnes, potomci 176 ti dolnoslezských uprchlíků, žijí ve městě Salford v Pensylvánii, kde mají svůj kostel a svou Schwenckfeldovskou církev. Katedrála je v současnosti určena k likvidaci. Na severním okraji Twardocic stojí ještě jeden menší kostel. Na kulovitém půdorysu,

byl z iniciativy jezuitů postaven roku 1732. Žlutá značka nás dovede na sever do osady Nowe Łąki (Nové Louky). Na okraji lesa, kde cestu kříží silnice Pielgrzymky, je postaven mohutný pískovcový pomník k 40. výročí mysliveckého sdružení (obr. 23). Asi půl kilometru od něj, v lese, stojí smírčí kříž s neobvyklým výjevem zednické lžice. Pravděpodobně zde byl přepaden, oloupen a zbaven života zedník, který se vracel ze šichty (obr. 24). Další, dnes už poslední smírčí kříž, stojí při silnici v obci Nowa Wieś Grodziska. Je obrostlý skalničkami z přilehlé zahrady a do jeho horní části byl dodatečně vyryt letopočet 1945. Na zalesněném chlumu nad obcí stojí středověký hrad Grodziec, jehož návštěvu byste neměli vynechat.

Legenda k obrázkům:

- 1 *Rakowice Wielkie – obytná knížecí věž*
- 2 *Ocice – smírčí kříž naproti kostelu*
- 3 *Ocice – smírčí kříž na okraji lesa při silnici do Gościszowa*
- 4 *Żerkowice – smírčí kříž při silnici do Lwówka*
- 5 *Żerkowice – smírčí kříž při silnici do Lwówka*
- 6 *Skala – skála s medailonem*
- 7 *Skala – ruiny paláce*
- 8 *Brunów – palác*
- 9 *Brunów – palác, erb v průčelí*
- 10 *Brunów – palác, správní budovy*
- 11 *Lwówek Śląski – památný most přes řeku Bobr*
- 12 *Plakowice palác*
- 13 *Plakowice, palác, portál s erby*
- 14 *Plakowice – památník dolování stříbra*
- 15 *Plakowice – smírčí kříž ve Studené Jámě*
- 16 *Bielanka – starý hostinec „Pod třemi lipami“*
- 17 *Zbylutów – smírčí kříž u polní cesty*
- 18 *Skorzynice – ruiny vápenky*
- 19 *Choiniec – Streitův dub ve Zlotoryjském lese*
- 20 *Choiniec – smírčí kříž ve Zlotoryjském lese*
- 21 *Rochów – smírčí kříž*
- 22 *Twardocice – ruiny kostela*
- 23 *Nowe Laki – pomník mysliveckého spolku*
- 24 *Nowe Laki – smírčí kříž*

Zdroj:

- *Pomniki bólu i śmierci, zabytki dawnego prawa na ziemiach polskich - Szymon Wrzesiński*
- *W dolinach Bobru i Kwisy - Marian Świeży*
- *Sudety 12/2007-Skała z Medalionem - Maciej Szczerepa*
- *Sudety 3/2006-Ślady wojen śląskich w Sudetach Zachodnich - Maciej Szczerepa*
- *Powiatowy kurier Lwówecki 6/2009-Skała znów z medalionem - Robert Primke*
- *Powiatowy kurier Lwówecki 8/2009-Pałac Plakowice - Szymon Wrzesiński*
- *Zabytki Jurysdykcji karnej na Śląsku - Daniel Wojtucki*
- *wrocław.hydral.com*
- *Powiat Lwówecki-przewodnik turystyczny*

Pro časopis Patron zpracoval a nafotil: Jiří Pavelka

Důležité sdělení pro všechny členy Spolku Patron

Věc: budoucnost Spolku Patron

Vážení členové,

jistě jste zaznamenali, že Spolek Patron se za poslední dva roky, především díky práci svého výboru, posunul o velký kus vpřed. To je potěšitelné, ale zároveň zavazující. Proto je třeba – také s ohledem na blížící se konec funkčního období současného výboru – říci si, co dál.

Stále se totiž potýkáme s velmi malou aktivitou mnoha členů, kteří se neúčastní ani plenárních jednání. S tím nepřímou souvisí problém financování naší činnosti: členské příspěvky nestačí ani na úhradu současného rozsahu výroby a způsobu distribuce spolkového časopisu, natož na zajištění ostatních aktivit (opravy památek, budování spolkové knihovny, externí prezentace výstavami, přednáškami aj.). Kromě možností, jak získat další prostředky, je řešením této situace úspora nákladů, které nemusejí být vynakládány.

Výbor již učinil v tomto smyslu některé kroky; jedním z nich je, že spolkový časopis bude počínaje vydáním 3/2012 plně distribuován výhradně na členských schůzích (s výjimkou odůvodněných případů). Věříme, že to ty pasivní mezi námi přiměje k většímu zájmu o dění ve spolku. Všechny členy, jimž není lhostejný další vývoj Spolku Patron, potažmo péče o drobné památky Jizerských hor, pak vyzýváme, aby předložili návrhy vlastních iniciativ.

S pozdravem a s díky za vaše návrhy

Herbert Endler, předseda

Milan Poláček, jednatel

POZVÁNKA NA VÝLET

Pomníčky na trase kolem Černé Studnice

Výlet se koná v sobotu 13. října 2011. Odchod z místa srazu na stanici ČD Jablonec n.N./zastávka, v 9:00 hodin, po příjezdu vlaku od Liberce (odjezd v 8:37)

Trasa:

Po žluté pomníček Johna Lenona, po silnici Chumův pomník, lesem M. Koldovská, Pörnerova kaplička, rozcestník, pomník obětem války, Hrdličkova skála, Císařská studánka.

Beranskou cestou, Malá Skála se studánkou, Seibotův kámen, Mužíčkova a Pemlova památka, Votrubův kříž, pomník hutě, hraniční kameny Rohanského a smržovského panství, Čertovy skály, Köglerova díra, Karpíškův nápis, Toníček Kunze, Scholzův kříž, Fischerstein, Brauerův pramen, Kostel Archanděla Michaela a pomník obětem války u Parkhotelu.

Trasa do 20ti km lesním terénem. Rozjezdy vlakem ze Smržovky na tři směry, každých 40 minut.

Na společný výlet se těší Kuna Josef

Telefon: 721 935 321, joe.kuna@centrum.cz

Společenská rubrika

Životní jubileum oslaví

- **v červenci:** 70 let – Helena Kuncová

I dalším, kteří oslaví své narozeniny

- **v červnu:**

Bc. Bohumil Horáček, Ing. Dagmar Hladíková,
Ing. Ivan Indráček, Dietmar Lauer, Otto Pospíšil,
PhDr. Petra Prokopová, Michael Ulbrich

- **v červenci:**

Hynek Farský, Oldřich Lakomý, Vladimír Lánský,
Günter Menzel, Stanislav Novotný, Ladislav Řezáč

- **v srpnu:**

František Golis, Daněk Kudrna, Aleš Navrátil, Ing. Lenka Švehlová

Přejeme hodně zdraví, štěstí, spokojenosti a hodně sil do další práce.

Po dohodě s Herbertem na vernisáži v Tanvaldu
posílám některé, možná neznámé obrázky.

Ten první je v Desné, asi v polovině kopce zvaný Mühlsteinberg, pod vrcholovým Mühlstein, na pravé straně bývalé sjezdovky. Je to pahýl, pravděpodobně kříže. Foto asi kolem 1980 (obr. 1).

Tady jsme s Láďou Řezáčem objevili pahýl kříže na Tetřevím kameni (obr. 2).

Tady je fotka kříže na Horním Polubném naproti hotelu Sport, vpravo na silném stromu, hned na samém začátku silnice na Jizerku. Asi rok 1970 (obr. 3).

Dřevěný kříž na zkratce cesty z Horního Polubného na Ničovy domky, asi 300 m od kostela (obr. 4).

Streitův obrázek asi z roku 1970 (obr. 5).

A tady jsem s partou kamarádů našel, asi po třech neúspěšných výpravách, v roce 1965 Ruské kříže (obr. 6).

Pro časopis Patron zaslal: Dietmar Lauer

Vápnění přehrady Souš

plnění letadla

vápnění přehrady

Pro časopis Patron nafotil a zaslal: Dietmar Lauer

Tanvaldský zpravodaj - květen 2012

Spolek Patron zachránil za 30 let přes 200 památek Boží muka, kříže nebo pamětní desky připomínající významné události, rodáky nebo lidské tragédie. Přes dvě stovky těchto drobných památek v Jizerských horách jen za 30 let své činnosti opravilo občanské sdružení Patron. Jejich úsilí zmapovala putovní výstava s názvem „Pomníčky Jizerských hor a činnost spolku Patron“, kterou si mohli prohlédnout i návštěvníci tanvaldské knihovny. Expozice tu byla k vidění až do konce dubna.

Výstava byla zahájena slavnostní vernisáží 4. dubna. Návštěvníky a členy spolku Patron uvítal místostarosta Města Tanvaldu Josef Průcha spolu s vedoucím kulturní kanceláře Města Tanvaldu Petrem Hamplem. Předseda spolku Patron Herbert Endler na úvod seznámil všechny zúčastněné s historií a současnou činností spolku. Poté další členové spolku, Milan Poláček, Petr Kurtin, Láďa Řezáč, Josef Kuna, Dietmar Lauer a Zdeněk Buriánek, zavedli všechny do výstavního sálku. Zde si s velkým zájmem návštěvníci prohlíželi jednotlivé panely, na kterých byly umístěny fotografie pomníků a památek Jizerských hor, o které se spolek Patron stará. Fotografie byly doplněny textem, jenž přibližuje historii daného pomníčku. O občerstvení se postaraly členky Spolku Patron paní Ledecká a paní Hladíková. Příjemnou atmosféru podtrhla hra na kytaru v podání naší čtenářky Denisy Prouskové. Fotoreportáž z vernisáže si můžete prohlédnout na našich webových stránkách www.tanvald.cz/ knihovna ve fotogalerii.

Na 24 panelech Patron představil svou činnost. Předseda spolku Herbert Endler prozradil, že spolek památky nejen udržuje, ale také dohlíží na jejich stav, vede jejich přesnou evidenci, vydává vlastní časopis a věnuje se přednáškám. Nezaměřuje se ale pouze na pomníčky, jak by mohl název výstavy zavádět, ale také na boží muka, smírčí kříže, pomníky z válek, studánky, milníky nebo hraniční kameny. Tyto drobné památky vypráví tragické příběhy dřevorubců, pytláků, vrahů i sebevrahů. Staly se nedílnou součástí krajiny, její paměti a tito lidé je pomáhají zachovávat pro příští generace.

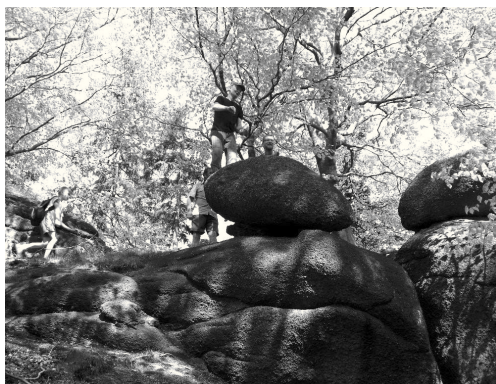
-red-

Výlet k památce Františka Pavlise

Sraz všech účastníků byl v úterý 1. května 2012 na nádraží Oldřichov v Hájích, kde se sešlo asi 25 osob. Výpravu vedl Josef Kuna a zvolil trochu jinou trasu než obvykle. Od nádraží jsme šli lesem přímo vzhůru a cestou jsme míjeli zajímavé skalní útvary jako, – skálu Opičák, skálu s třemi borovicemi a vyrytým letopočtem na vrcholu, hlavu jakéhosi domorodce, skálu Kobylí hlava s viklanem na vrcholu, který se Pepa Kuna snažil rozkývat, skalní hřib, známý z fotografie s paní Hausmannovou, skálu, na které

je tabulka s nápisem „Jirka RUMCAJS Čubrda“ a nad ní klobouk širák. Dále jsme šli přes Poledník k památce Františka Pavlise, kde Láďa Řezáč přípitkem uctil jeho památku. Po svačince a společném foto jsme se vydali špatně schůdným terénem na zpáteční cestu, směr Viničná cesta a restaurace „U kozy“. Cestou jsme ještě navštívili nově opravený pomníček Zabitého mládence. Byl to zase jeden krásně prožitý den.

Pro časopis Patron zaslal: Günter Menzel

Preisslerův kříž

Zdravím,
v sobotu 26. května 2012 dostal
Preisslerův kříž nový nátěr, v přílo-
ze zasílám fotografie natřeného kří-
že + něco navíc (fotografie jeleního
drbátka).

S pozdravem Jiří Herčík

Patron

**Informace přátel drobných památek
Jizerských hor č. 2/2012 (23. ročník)**

Vydává spolek PATRON, občanské sdružení se sídlem: Jiřetín pod Bukovou 104, Albrechtice v Jizerských horách, PSČ 468 43, IČO-64669807, bankovní spojení Fio banka Jablonec n. Nis., číslo účtu: 2900124622/2010, www.spolekpatron.bdn.cz, šéfredaktor: Günter Menzel, vydávání občasníku PATRON je povoleno OkÚ – Jbc – 941/34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů! Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do 4. 9. 2012 na adresu: Günter Menzel, Na Skřivanech 552, 460 15 Liberec 15 nebo **mailem: gmenzel@seznam.cz**

Grafická úprava a tisk:

reklama-4u.cz
reklamní agentura

e-mail: info@reklama-4u.cz
www.reklama-4u.cz